

JANNE LUNDSTRÖM, "DE GEVANGENE VAN DE REGENBOOG. 50 AFRIKAANSE DILEMMA-SPROOKJES"

Infodok, Leuven, 1991, 144 p. (Oorspronkelijke titel: Regnbågensfänge, Norstedts Förlag, Stockholm, 1988).

Eindelijk iets anders op de Vlaamse boekenmarkt. Deze sprookjes komen uit Negro-Afrika en zijn leuk, spannend en listig. Ze zijn helemaal anders geconcipeerd dan hetgeen de Vlaamse kinderen gewoon zijn, want als het verhaal uit is, begint het pas echt...

Met het oog op de samenstelling van deze bundel heeft J. Lundström vooraf een zestigtal etnografische werken in het Duits, Frans en Engels geraadpleegd (cfr. korte bibliografie op p. 144). Vervolgens heeft ze uit 300 Afrikaanse verhalen haar inziens de 50 beste gekozen. Het oudste verhaal dateert van ongeveer 1880. Al deze verhalen werden door Europeanen opgetekend en samengevat in een Europese taal. Daardoor is veel van de traditionele woordkunst verloren gegaan. Een zeer kort verhaal van bv. twee tot drie bladzijden kan in de mondelinge traditie een half uur of meer in beslag nemen.

Het vertellen van verhalen in Negro-Afrika lijkt op de Westerse verteltraditie van vele decennia geleden. In Afrika vertelt men vandaag de dag nog altijd verhalen rond het dorpsvuur. Iedereen is erbij, zowel kinderen als volwassenen.

Vooraf in West-Afrika heeft de vertelkunst zich ontwikkeld tot een specifieke genre waarin verhaal, zang, rollenspel, mime en dans tot één geheel werden gesmeed. Een goede verteller is gelijktijdig ook een begaafd acteur die, terwijl hij verschillende rollen speelt, zijn stem, houding en gebaren verandert. De toehoorders leven met het verhaal mee en reageren op elke episode: ze moedigen de held aan en jouwen de schurk uit.

Van de vele verhalengenres die dit continent van oraliteit rijk is - scheppingsverhalen, dierenfabels, heldenepen, sprookjes - zijn blijkbaar alleen de dilemma-sprookjes typisch voor Negro-Afrika en meer bepaald in de talloze Westafrikaanse culturen. Dilemma-sprookjes kunnen als type niet door de inhoud of het karakter worden afgebakend; zij verschillen van andere soorten sprookjes veeleer door hun functie.

Het onderwerp van een dilemma-sprookje kan variëren naar gelang de etnische groep maar is in essentie realistisch, poëtisch, leerrijk, ernstig, gek, absurd, grappig en vaak grof, om niet te zeggen vulgair.

Typisch is dat een dilemma-sprookje altijd eindigt met een vraag, die de verteller aan zijn publiek stelt. Het verhaal vertoont dus nooit een afgerond geheel, maar roept telkens een discussie op gang waarbij de toehoorders hun argumenten pro en contra naar voren moeten schuiven om samen een goed en sluitend einde te vinden, alhoewel er nooit echt een oplossing voorhanden is. Hierdoor wordt de mogelijkheid geschapen om urenlang met elkaar te praten teneinde uit te maken wie gelijk heeft.

De meeste dilemma-sprookjes hebben een moraal en onderwijzen hoe de mens zich moet gedragen. Ook als de moraal in het verhaal zelf niet expliciet aanwezig is, leiden de enthousiaste discussies tot verbale twisten. Naast het moraliseren - het zich interioriseren van de normen van de gemeenschap als educatief principe - krijgen de toehoorders ruimschoots de gelegenheid om de kunst van het spreken bij te schaven en vooral om de argumentatieleer onder de knie te krijgen.

Via de dilemma-sprookjes is het voor de Westerling mogelijk om bepaalde facetten van de Afrikaanse culturen te begrijpen. Bovenal onthult dit genre een belangrijke Afrikaanse karaktertrek: de discussie omwille van de discussie zelf! Afrikanen geven zich inderdaad graag over aan ingewikkelde debatten over allerlei problemen. Bovendien zijn ze zeer geïnteresseerd in jurisdictie en halen graag hun twisten voor een traditionele rechtbank waarvan de experts, meestal ouderlingen, in hoog aanzien staan. De dilemma-sprookjes horen trouwens in die traditie thuis.

Tot slot. De tekeningen van F. Hald zijn bijzonder mooi. Op p. 6 is er een kaart waar de etnische groepen gesitueerd worden.

Toch nog een paar tekortkomingen op een rij:

- p. 6: - Indien Vili zonder prefix (Ba) geschreven wordt, had men Kongo moeten schrijven i.p.v. Bakongo;
 - niet Bambara maar Bamana;
 - niet Bauli maar Baule;
 - niet Hausa maar Hausa;
 - niet Kpele maar Kpelle zijn.
- p. 140: - de clichématige uitleg van bepaalde woorden, zoals bv. heiden, magiër, medicijnman en mohammedaan, had genuanceerder kunnen zijn.

Boekbespreking door :

Patrick WYMEERSCH

Every issue of AFRICA FOCUS provides in the AFRICA REVIEW a survey of one or two African countries. The choice is related, if possible, to articles published in the issue.

The survey of the following countries has already been published :

ALGERIA in Vol. 7, 1991, nr. 3
ANGOLA in Vol. 4, 1988, nr. 3-4
BENIN in Vol. 5, 1989, nr. 1-2
BURUNDI in Vol. 7, 1991, nr. 2
BOTSWANA in Vol. 6, 1990, nr. 2
CAMEROON in Vol. 7, 1991, nr. 4
GAMBIA in Vol. 8, 1992, nr. 1
IVORY COAST in Vol., 7, 1991, nr. 2
KENYA in Vol. 7, 1991, nr. 1
LIBERIA in Vol. 4, 1988, nr. 1-2
LIBYA in Vol. 4, 1988, nr. 3-4
MADAGASCAR in Vol. 6, 1990, nr. 1
MALI in Vol. 5, 1989, nr. 3-4
MOROCCO in Vol. 6, 1990, nr. 2
NAMIBIA in Vol. 7, 1991, nr. 4
NIGERIA in Vol. 5, 1989, nr. 3-4
RWANDA in Vol. 6, 1990, nr. 1
SWAZILAND in Vol. 7, 1991, nr. 3
SOUTH AFRICA in Vol. 5, 1989, nr. 1-2
TANZANIA in Vol. 7, 1991, nr. 1
TOGO in Vol. 4, 1988, nr. 1-2
UGANDA in Vol. 8, 1992, nr. 1
ZAIRE in Vol. 4, 1988, nr. 1-2
ZIMBABWE in Vol. 6, 1990, nr. 3-4